

Meddelelser om danske Slægter i Grønland.

Af H. Ostermann.

Den afdøde maler *Riis Carstensen* siger i sin bog »Over viden strand« S. 363 saaledes: »I den tid, Danmark har besiddet Grønland, er befolkningen bleven saa blandet, at man lige saa hyppig møder skandinaviske som eskimoiske ansigter«. Dette er bogstavelig sandhed, i hvert fald for Nordgrønlands vedkommende. Jeg er overbevist om, at hvis det var muligt at efterforske hver enkelt Nordgrønlanders stamtræ — hvad kirkebøgernes defekte tilstand imidlertid forbyder — vilde man for de 90 pcts. vedkommende finde skandinavisk blod indblandet deri et eller flere steder tidligere eller senere. Jeg siger med vilje skandinavisk, thi blandingen skyldes i det første aarhundrede af Grønlands kolonisation lige saa meget norsk som dansk oprindelse.

Hertil maa nu først bemærkes, at denne blandingsrace ikke — som man maaske *a priori* vilde være tilbøjelig til at antage — overvejende er fremkommen ad illegitim vej. Den allerstørste del er fuldstændig legitim, idet den stammer fra, at de i landet ansatte Evropæere har giftet sig med Grønlanderinder, undertiden gentagne gange. Og da de i almindelighed blev hele deres levetid i landet, blev den allerstørste del af deres afkom »Grønlandere«. Og som almindelig regel gælder det, at disse blandede ægteskaber — i modsætning til de ublandet eskimoiske — var ret frugtbare. — Naar blandingen, som antydet, er stærkest i Nordgrønland, skyldes dette vel nok i første række koloniernes større antal og — især for Diskobugts vedkommende — kortere indbyrdes afstand. Medens saaledes Sydgrønlands 6 kolonier var spredt over en ca. 125 mil lang kyststrækning, laa der i Diskobugten det samme antal indenfor et omraade paa ca. 30 mil. Men en stor rolle spiller tillige de mange hvalfangeranlæg, af hvis besætninger ligeledes en stor del blev i landet og giftede sig med indfødte.

Heller ikke maa man tro, at blandingsracen udelukkende er fremgaaet af de lavere samfundsklasser i moderlandet. Ganske vist har disse vel nok ydet det største kontingent, idet flertallet af de grønlandsk gifte Evropæere har været haandværkere eller »gemene« : matroser og »arbeydskarle«. Men ogsaa et meget stort antal af handelens overordnede personale, købmænd (o: kolonibestyrere) og assistenter, der for de flestes vedkommende kom fra de højere samfundsklasser — der findes endog en *Lillenschield de Svanenhielm* iblandt dem — har været gift med indfødte. I

perioden fra 1750 til 1830 var dette endog tilfældet med ca. 70 pct. af samtlige gifte funktionærer. Og netop fra disse stammer nogle af de dygtigste og mest dominerende slægter i det grønlandske samfund i nutiden, f. ex. familierne *Thorning*, *Zeeb*, *Sandgreen*, *Rosing*, *Kreutzmann*, *Heilmann* o. fl., som gennemgaaende maa siges at høre til Grønlands nobiles.

De danske præster i Grønland kommer saa godt som ikke i betragtning her. De har kun ydet et kvantitativt meget lille kontingent til den grønlandske blandingsrace. Kun 9 har været gift med indfødte, og af disse var der kun én, hvis afkom blev »Grønlændere«. Det var *Bertel Laersen*, f. 1721, et vajsenshusbarn, der kom til Grønland 1739 som kateket (o: lærer, missionsmedhjælper), i hvilken egenskab han virkede først ved Godthaab og fra 1757 ved Sukkertoppen. Han var meget dygtig i sproget¹⁾ og som missionær en betydelig kraft²⁾. Uagtet han var stærkt hernhutisk paavirket og derfor ikke i særlig gunst hos sine foresatte, missionskollegiet, maatte dette dog anerkende hans dygtighed, endog saa vidt, at det foreslog ham til ordination. Han udnævntes af kongen til Missionær 16. marts 1764 og ordineredes i juni maaned ved Sukkertoppen af den fra Godthaab hjemgaaende missionær *Lauritz Gregersen*³⁾. Som præst virkede Laersen ved Sukkertoppen til sin død 8. decbr. 1782⁴⁾. Han var midt i fyrrerne bleven gift med en Grønlænderinde af den hernhutiske menighed ved Godthaab ved navn *Susanne*. Sine 4 sønner, *Josef*, *Bertel*, *Frederik* og *Jakob* oplærte han energisk og godt, de blev siden dygtige kateketer. Fra dem stammer den store Bertelsenske slægt, som er spredt over hele Sydgrønland. Den tredjeældste af dem, *Frederik Bertelsen*, f. i Godthaab 27. april 1750, † smstds. 13. januar 1828, der især havde gjort sig bekendt ved sin energiske optræden mod en sværmersk vranglærer *Habakuk*, der optraadte i Sukkertoppens distrikt 1790 og vandt mange tilhængere, blev i præstenøden efter krigen 1807—14 udnævnt til missionær 28. maj 1814 og ordineret ved Holstens-

¹⁾ Der findes endnu i den nu brugte grønlandske salmebog nogle salmer af ham. Han sagdes at være dræbt ved hekseri af en Grønlænderinde ved Navn Karitas. Hun havde nemlig afskaaret et stykke af hans natskjorte, som hang til tørring paa en snor. Hendes landsmænd blev saa oprørte derover, at de piskede hende, hvorfor hun af frygt for fremtidig mishandling styrtede sig i ud Havet fra et fjæld.

²⁾ Allerede 1770 talte den af ham dannede menighed ved Sukkertoppen 200 mennesker.

³⁾ f. 14. oktbr. 1731 i København, missionær i Godthaab 1760—64, † 28. juli 1811 som sognepræst i Todbjerg-Mejlby i Aarhus stift.

⁴⁾ Han omtales meget rosende af Poul Egede: efterretninger om Grønland, S. 238.

borg 9. juli 1815 af missionær *Bernhard Hartz*¹⁾ fra Jakobshavn, dengang den *eneste præst i Grønland*. Fr. Bertelsen var den første ordinerede Grønlænder og virkede som præst ved Godthaab, til han tog sin afsked 1826.

To af pastor Bertel Laersens døtre blev gift med danske. 6. August 1781 ægtede *Kirsten Bertelsdatter* ved Sukkertoppen overassistent *Jens Nicolaj Bidstrup*, der hjemsendtes 1791 paa grund af drukkenskab. Hun var døbt ved Godthaab 6. Marts 1756 og døde i august 1791 under hjemrejsen til Danmark. — Datteren *Maria Elisabeth Bertelsdatter*, † 17. Februar 1779 i Godthaab, blev 13. december 1765 gift med *Hans Storm*, døbt 3. november 1734, † 1. august 1781 i Godthaab; bestyrer af Sukkertoppen 1763—67, derefter af Godthaab til sin død. Deres datter, *Christiane Helene Storm*, f. 29. marts 1769, døde i København i vinteren 1789 af sorg over at have tabt et til hendes omsorg betroet barn ud af et vindu fra fjerde sal, hvorved barnet slog sig ihjel.

Pastor Bertel Laersens sønnesøns søn var Grønlands populæreste salmedigter, overkateket og seminarielærer i Godthaab *Rasmus Storm Josva Berthel Berthelsen*, Dbm., f. 10. juli 1827 i Holstensborg, † 4. januar 1901 i Godthaab. En søn af ham, *Lars Ernek Johan Berthelsen*, f. 5. februar 1855 i Godthaab, † 11. juli 1889 i Umanak, blev 18. april 1883 ordineret til præst i Frue kirke i København af biskop Martensen. Rasmus Berthelsens yngste datter, *Ane Sophie Berthelsen*, f. 7. februar 1882 i Godthaab, er g. m. missionspræst ved Kap York *Gustav Karl Eli Olsen*, f. 27. december 1878 i Holstensborg, ordineret 20. juni 1909 i Jakobshavn. —

At denne indblanding af fremmed blod har været til gavn for befolkningen i Grønland, er udenfor al tvivl. Ikke blot idet racens levedygtighed derved er bleven forøget, men blandingerne har gennemgaaende mere energi, initiativ og perfektibilitet end de ublandede Eskimoer.

Men ved denne blanding er der fremkommet den mærkelighed, at slægter, af hvilke der nu kun er faa eller ingen descendenter tilbage i Danmark, kan findes blomstrende i fuldt flor i Grønland. Navne som *Dalager*, *Jeeb* og *Lindenhan* forekommer f. ex. hyppig i Nordgrønland. Naar jeg nu her, foreløbig for en enkelt af disse slægters vedkommende, vil forsøge at give et bidrag til dens grønlandske historie og særlig give et billede af dens stifter og første

¹⁾ f. 15. juli 1781 paa Svorchmoe ved Trondhjem, miss. i Grønland 1806—16, † 20. februar 1822 som sognepræst i Gudum-Fabjerg i Ribe stift. Han blev 6. aug. 1807 gift i Claushavn med *Sara Margrethe Lammersen*, f. 7. februar 1790, levede endnu i Danmark 1868, datter af assistent i Grønland *Johan Frederik Lammersen* og blandingen *Ane Dorf* (dt. af købmand *Johannes Pedersen Dorf* i Egedesminde).

generation og de kaar, hvorunder de har levet, maa jeg gøre den bemærkning, at det ikke har været mig muligt at skaffe alle data til veje, fordi kirkebøgerne heroppe fra de tider dels mangler, dels er i en sørgelig defekt tilstand, og i mine andre kilder findes data kun tilnærmelsesvis angivet.

Da det imidlertid forekommer mig, at det frembyder en vis interesse at følge disse aflæggere af danske slægter et stykke paa deres vej i det fjærne biland, har jeg alligevel ment at burde yde hvad jeg formaar til oplysning deraf.

I. SLÆGTEN DALAGER.

Grønland har altid haft en forunderlig dragende magt, ikke blot overfor det enkelte menneske, men overfor hele slægter. Naar ét medlem af en slægt kom i forbindelse med Grønland, blev det som oftest ikke derved, men det kom til at koste slægten flere, sommetider mange medlemmer, ikke alene i den samme, men undertiden ogsaa i de følgende generationer. Den ene drog den anden eller de andre med sig. Og først og fremmest drog landet selv, dette forunderlige eventyrland med de store vidder, de storslagne former og farver og den store stilhed, lige forunderligt og eventyrligt i midnatsolens gyldne sommerpragt og i mørketidens sære, uvirkelighedsagtige halvllys. Derfor er der en forbavsende kontinuitet i den grønlandske kolonisations personalhistorie. Det er bekendt, at *Egede-Slægten* har været knyttet til Grønland gennem flere generationer lige til ca. 1840¹⁾. Det samme har været tilfældet lige fra 1728 til vore dage med den norske slægt *Fleischer*, som har været omtalt tidligere i personalh. tidsskr. Derimod turde det være mindre bekendt, at ogsaa flere end et medlem af slægten *Dalager* har været knyttet til Grønland.

Hvor denne slægt oprindeligt stammer fra, er, saa vidt mig bekendt, ikke fuldt oplyst, men der er sandsynlighed for, at den generation, hvorom talen er her, havde hjemme i Rødby, thi nogle af dem er født her. Ikke mindre end fire søskende, to søstre og to brødre, kom i forbindelse med grønland, og af disse blev den yngste broder stamfader til den grønlandske slægt. De var børn af *Jens Laursen Dalager* og *Anna Goe*, søster til brygger Peder Goë paa Hummeltofte (Persh. tidsskr. 4. R. III., 182; IV., 217). Moderen døde paa Dronninglund 31. Marts 1769; faderen var død tidligere²⁾.

¹⁾ Dette i direkte linie. Desforuden tæller Grønlands personalhistorie en mængde medlemmer af slægtens sidegrene. Maaske vil der en anden gang blive lejlighed til at fremstille dem i sammenhæng.

²⁾ Jfr. Egil Thorhallesen: Beskriv. ov. missionerne i Grønland's søndre distrikt, udg. ved L. Bobé, pag. 61 f.

Heller ikke med hensyn til denne familie er det vanskeligt at se kontinuiteten i dens forbindelse med Grønland. Datteren *Maren Dalager*, † 7. Marts 1753, blev nemlig gift med sin fætter, »Grønlands patron«, islandsk købmand *Jakob Severin*, f. 1691, ejer af Dronninglund i Vendsyssel fra 1736 til sin død 21. Marts 1753. Han fik ved kgl. resolution af 15. marts 1734 eneret til handelen paa Grønland¹⁾ med en aarlig subvention paa 5000 rd. mod forpligtelse til tillige at sørge for missionens fornødenheder, og dette privilegium beholdt han efter gentagne fornyelser til 1750. Da Severin var en gæstfri mand, plejede han at indbyde de fra Grønland hjemvendende præster og handelsfunktionærer til at gæste Dronninglund²⁾. Her traf da købmand *Mathias Fersleff*, der i 1739 vendte tilbage til Danmark efter 12 aars tjeneste ved handelen i Grønland, madame Severins yngre søster, jomfru *Anna Kristine Dalager*, f. 1718, † 19. Maj 1790, med hvem han, der var enkemand, indgik ægteskab i 1741, samme aar som han var bleven udnævnt til borgmester i Helsingør, hvor han virkede til sin død 1763. En Datter blev 1772 i Helsingør g. m. Postdirektør, generalkonsul *Isak Gløerfeld*, der døde 1803.

Sin hustrus to brødre tog Severin sig af efter deres faders død og skaffede dem begge levebrød i Grønland. Den ældste af dem var den bekendte *Lars Dalager*. Han var født ca. 1715 og blev allerede 1740 ansat som købmand i Grønland. 1742 anlagde han kolonien Frederikshaab, som han bestyrede til 1748, da han rejste hjem for at søge emploi i fædrelandet. Da dette ikke lykkedes, skaffede Severin ham ansættelse hos sin efterfølger, »det almindelige octroyerede handelscompagnie«, der i 1750 over og handelen paa Grønland, og dette ansatte ham som købmand i Godthaab. 1751 foretog han en ekspedition op paa indlandsisen. Allerede efter 2 aars forløb gik han atter hjem paa grund af svagelighed. Straks efter hjemkomsten udgav han sine bekendte »relationer angaaende Grønland«. Da han imidlertid to aar igennem forgæves havde søgt en eller anden ansættelse hjemme, gik han 1754 paany ud til Grønland, hvor han nu bestyrede Godthaab som købmand i 13 aar. Han var en velbegavet og i mange henseender velmenende mand med et skarpt blik for og et paa mange punkter rigtigt syn paa Grønlændernes forhold, saavel som paa missionen og handelen, men han var tillige en meget kolerisk og paastaaelig natur, som vilde dominere og herske og ikke lade sig sige. Han stod utvivlsomt bag ved sin svoger Severin med hensyn til dennes meninger og forslag

¹⁾ Tillige havde han, sammen med to andre, eneret paa handelen paa Finmarken fra 1729 til ca. 1741.

²⁾ *Poul Egede* opholdt sig her fra 4. oktober til 8. november 1740 paa gennemrejse fra Grønland til København.

om Grønlands styrelse i gejstlig og verdslig henseende, og især m. h. t. hans utilfredshed med de danske missionærer og deres virksomhed. Dalager sluttede sig nemlig nær til Hernhuterne i Grønland¹⁾. Forøvrigt søgte han en tid, støttet af Severin, at komme an ved missionen — 1746—47 var han endog missionær i Jakobshavn — og naar missionskollegiet i 1749 tilbød mod en understøttelse fra regeringen at anlægge to nye kolonier, en syd og en nord for Godthaab, var det sikkert Dalagers ærinde de gik, og meningen var, at han skulde lede det hele som kollegiets befuldmægtigede. Da det ikke lykkedes, blev han gram i hu og optraadte en tid meget fjendtlig mod missionærene i landet. Dog stod han vedblivende paa saa god fod med missionskollegiet, at dette endog i 1759 gav ham løfte om at ville hjælpe ham til et verdsligt embede i Danmark. Men hermed vilde han ikke nøjes. Han forlangte, at kollegiet skulde bevæge handelskompagniet til at forpagte ham Godthaabs koloni. Da kollegiet ikke vilde det, blev han endnu mere vred og gav sig til at forfølge og fortrædige de danske missionærer paa alle maader. Tilsidst gik han saa vidt, at det medførte hans hjemkaldelse 15. april 1767²⁾. I en skrivelse til missionskollegiet af 22. oktober s. a. besværer han sig meget herover: han er nu, »gammel, fattig og yderligen arm«, bleven berøvet sin gode tjeneste i Grønland ved chikanerier fra de »liderlige missionairs«, skønt han har udrettet saa meget for Grønland. Han kom dog ikke mere tilbage dertil. Men allerede samme aar fik han ansættelse under den kgl. finmarkske handel. Han døde i Vadsø sidst paa aaret 1772 som bestyrer af Kjøllefjords handel.

Da Lars Dalager i 1757 for tredje gang gik til Grønland, var det hans agt at blive der for stedse og gifte sig med en indfødt »for nu ret at udrydde al tom begierlighed og forfængelighed og tillige at gjøre mig ret stinkende for min gamle moder og øvrige venner, der ellers ventelig vilde plage mig endnu med nye paamindelser om mit fædreland«. Han beder derfor missionskollegiet om at give missionæren ved Godthaab ordre til at udføre vielsen. Gift blev han i hvert fald, thi hans enke fik 25. november 1774 bevilget 30 rd. i aarlig pension.

Lars Dalagers yngre broder, *Christopher Carl Dalager*, kom til at lægge hele sin livsgerning i Grønland og blev grundlægger af en meget stor og endnu blomstrende slægt i Diskobugten. Han var født 1726 og blev allerede i en alder af kun 19 aar ansat som assistent ved handelen i Nordgrønland, hvortil han ankom 12. juni

1) Han var derfor ogsaa en god ven af den ovenfor nævnte *Bertel Laersen*.

2) Se Kirkehistoriske Sml. 5. række, VI., 313 fg.

1745. Da han var en dygtig og driftig mand, baade til at bestyre handelen og lede hvalfangsten, blev han allerede aaret efter fremmet til købmand — 1746 var han købmand i Jakobshavn, 1752—55 i Frederikshaab — og flere gange anvendt ved vanskeligere opgaver, som anlæggelsen af nye handelspladser o. lign. Saaledes anlagde han i 1755 kolonien Ritenbenk og i 1783 handels- og hvalfangeranlægget Klokkerhuk eller Arveprinsens Eiland. En stedlig tradition (meddelt af missionær *Østergaard*, Upernivik 1833—41) vil vide, at C. C. Dalager allerede ca. 1750 skal være kommen til Uperniviks distrikt og der have anlagt en handelsplads 9 mil syd for den nuværende koloni. Da han selv i 1788 siger, at han fra sin ungdom af »haver *etablered* og forrestaaed *adskillige* af hans kgl. mayestets colonier og anlæg her i landet i en tiid, som nærmer sig til en halv sæculum«, medens man ellers kun kender de to ovennævnte pladser som anlagt af ham, kan denne tradition for saa vidt godt være rigtig, kun maa i saa fald anlæget snart være bleven nedlagt igen, da Upernivik først blev fast etableret i 1771.

Efter at have forestaaet den af ham anlagte koloni Ritenbenk i 16 aar, forflyttedes Dalager i 1771 til Jakobshavn, som i en aarrække var bleven yderst slet bestyret og derfor trængte til en dygtig og bestemt mand, der kunde bringe orden i de forvirrede forhold. Han overtog den 7. september 1771 og forblev her, til han 14. juli 1784 udnævntes til leder af handelen og hvalfangsten ved det af ham selv indrettede nye anlæg Klokkerhuk paa øen Arveprinsens Eiland i den nordlige del af Diskobugten, 4 mil syd for det nuværende Ritenbenk, som tre aar tidligere var bleven flyttet hertil fra sin første plads 6 mil nordligere. Klokkerhuk blev hans sidste virkested. Her døde han — endnu i funktion — d. 1. januar 1799. Paa kirkegaarden her, højt tilfjælds mellem forrevne klipper, med en henrivende udsigt over Diskobugten og til Diskos mægtige fjælde lige overfor, findes hans grav, men hvilken det er vides nu ikke mere. 8. marts 1800 holdtes der auktion i hans »stervbo«; skiftet i dette, der opgjordes til godt 750 rd., sluttedes 11. december 1802¹⁾.

C. C. Dalager tilbragte saaledes 53½ aar i Grønland, det vil sige omtrent 74 pct. af sine leveaar. I al denne tid aflagde han kun én gang, vistnok i slutningen af 70-erne, et besøg i Danmark. 4. juni 1788 ansøgte han ganske vist Nordgrønlands inspektorat om atter at faa permission til en hjemrejse, under henvisning til, at han tidligere havde gjort en saadan med fuld gage, men mod at lade sin stedfortræder oppebære procenterne af kolonien og selv

¹⁾ En del af dets midler var anbragt i kaper-obligationer.

betale kostpengene paa ned- og oprejsen, men han opgav atter denne plan; landet og familien bandt ham for fast.

Medens det, som ovenfor omtalt, er højst tvivlsomt, om Lars Dalager opnaaede at gøre sig »ret stinkende« for sin gamle moder og sine venner, er det derimod muligt, at det kan være lykkedes for Christopher Carl Dalager. I hvert fald gjorde han sit dertil ved at gifte sig med en indfødt, oven i købet en, hvis fødselsaar viser, at hun ikke kan have været en blanding, ja næppe engang døbt før som halv- eller helvoksen. Men da det uden tvivl er ham, *Egede Saabye* sigter til i sin dagbog¹⁾, har han altsaa opnaaet at gøre *hende* mindre stinkende for sig selv. At imidlertid den kultur, hun i sit lange ægteskab med en dannet dansk mand næppe kan have undgaaet at tilegne sig, ikke er gaaet i dybden, vil det efterfølgende vise. —

Dalagers hustru, med hvem han blev gift ca. 1755, hed *Juliane Marie* og var født 1734. Efter mandens død opholdt hun sig skiftevis hos sønnerne. 1800—01 boede hun saaledes i Claushavn; 1806—09 paa Hunde-Eiland; senere atter ved Klokkehuk. Hendes pension var 80 rd. d. c. I 1814 reduceredes den til 50 rd. n. v. Hun døde i Jakobshavn d. 7. maj 1817 i den for en Grønlænder meget høje alder af 83 aar.

Børnene af dette ægteskab var 1—7.

1. *Andreas Peter Dalager*, f. november 1756 i Ritenbenk, 1775 hvalfangerassistent ved Jakobshavn, † 22. januar 1820 i Jakobshavn²⁾. Gift 1782 i Jakobshavn med blandingen *Agathe*, f. december 1762, † 8. maj 1840 i Jakobshavn. De havde 11 børn, 3 sønner og 8 døtre, der omtales som meget smukke. Her skal kun nævnes a—b.

- a) *Cecilie Dalager*, f. 1. februar 1784 i Jakobshavn, † smstds. 8. maj 1866 som enke efter en Grønlænder. Fra 1803 til

¹⁾ »Jeg kjendte en handelsbetjent, en i hver henseende ordentlig mand, af god familie og opdragelse, som efter nogle aars ophold i landet fattede kjærlighed til sin opvarterske, der dog ikke hørte til landets skjønheder. Pigen kunde han lide, men ikke lugten. Da hun imidlertid kom daglig til ham, maatte han omsider give efter for sin lidenskab. Han fandt et middel til at befrie sig for den ham stedse modbydelige stramhed, og han brugte det. Han bestænkede hende nemlig med eau de lavande, først i forbigaaende, siden mere aabenlyst; det gjorde sin virkning. Nu friede han, og fik, som man kan tænke sig, ja. De levede et ganske lykkeligt ægteskab, og havde mange børn; men hun lugtede og stedse siden af eau de lavande«. (*Egede Saabye*: brudstykker af en dagbog, S. 121). Hermed stemmer det, at den Dalagerske familie ifl. Jakobshavns handels-journal brugte adskillige flasker »ungersk vand« aarlig. Skikken synes at være gaaet i arv i alt fald til den ældste søn.

²⁾ Han efterlod sig i rede penge 736 rd. 93 sk. foruden et stort, veludstyret træhus ved Jakobshavn, som enken fik hjemmelsbrev paa 14. okt. 1829. Hun blev siddende i uskiftet bo ifl. testamente af 1819.

1815 levede hun i naturligt ægteskab¹⁾ med inspektør i Nordgrønland, senere direktør for den kgl. grønl. handel, exam. jur. *Peter Hans Motzfeldt*, f. 1771, ansat som ass. i Grønland 1794, † 7. Oktober 1835 i København, med hvem hun havde 4 børn, 1 søn (*Peter Hans Motzfeldt*, født 1804, † 1871 som ass. i Grønland) og 3 døtre.

b) *Sofie Dalager*, f. marts 1786 i Jakobshavn, † i barselseng smstds. 19. marts 1804. Gift 13. april 1803 med missionær i Jakobshavn—*Ūmának Eskild Sønnichsen Bram*²⁾, f. i Stobbum ved Haderslev 1773, stud. Haderslev 91, cand. theol. 12. juli 96, udnævnt 12. marts og ordineret 22. april 1802, hjemrejst 16. august 1813 med briggen »Hvalfisken« (sammen med mineralogen, bergraad *Carl Giesecke*); sognepræst i Klim-Torup-Vust i Thy 5. september 1814, † 11. februar 1815. Deres søn var

a) *Sønnich Eskildsen Bram*, f. marts 1804, var i 30-erne 3 aar tømrer i Ritenbenk, men rejste atter hjem. Han døde i New York.

2. *Anna Kristine* (el. Chrestina) *Dalager*, f. januar 1761 i Ritenbenk, † 14. februar 1832 i Jakobshavn. Gift 22. novbr. 1801 med baadsmand og sejlmager i Jakobshavn *Niels Rasmussen Ravnholdt*, f. 1768, ansat i Grønland 1788 (1° g. maj 1797 med Grønlænderinden *Dorothea Nielsdatter*), pensioneret 30. juni 1830, † 5. januar 1840 i Jakobshavn³⁾. Af dette ægteskab var der 2 døtre. — Før sit ægteskab havde Anna Kristine Dalager datteren

a) *Pouline Irgens*⁴⁾, f. december 1786 paa Arveprinsens Eiland, † 11. juni 1865 ved udstedet Agto syd for Egedesminde. Gift 14. september 1804 med ovennævnte missionær *E. S. Bram*, med hvem hun havde 4 børn, 3 sønner og 1 datter. Efter mandens død vendte hun 1818 tilbage til Jakobshavn, hvor missionær *Løchte* († 9. februar 1857 som spr. i Ingstrup-Hjermitslev-Alstrup i Vendsyssel) tog sig af børnenes opdragelse og undervisning. De 4 af dem sendtes i 1821 til Danmark og anbragtes paa Vajsenhuset, hvor det femte ligeledes kom ved *Løchtes* hjemrejse

¹⁾ Dette var almindelig skik dengang, da det var vanskeligt at opnaa ægteskabstilladelse. Forøvrigt søgte *Motzfeldt* tilladelse til at ægte hende, men omstændighederne lagde hindringer i vejen derfor.

²⁾ Ikke *Sørensen Braëm*, som *Wiberg* har II, 222.

³⁾ »Han fandtes død foran bagerovnen, som han skulde hede«.

⁴⁾ Faderen var *Henning Irgens*, assistent i Grønland 1782—86 (se nedenfor).

1823. Kun en af dem, datteren *Maren Bram*, f. marts 1806, † v. Agto 8. juli 1856, kom tilbage til Grønland¹⁾.
3. *Jens Jacob Dalager*, f. 1763 i Ritenbenk, 26. september 1782 formand ved hvalfangsten paa Arveprinsens Eiland, † 21. december 1825 ved Klokkehuk. Gift 1° 1788 med blandingen *Abigael Dorf*²⁾, † 1793. Her 1 datter. Gift 2° 1794 med blandingen *Marie*, † 27. oktober 1812. Her 1 søn og 1 datter. Gift 3° 1815 med blandingen, enken *Mette*, med hvem han havde 2 sønner.
4. Søn, f. juli 1765 i Ritenbenk, døbt i september, † som lille.
5. *Christopher Carl Dalager*, f. 23. december 1766 i Ritenbenk, døbt smstds. 9. marts 1767, konf. 27. april 1783 i Jakobshavn. 1. november 1786 harpunér ved hvalfangsten paa Arveprinsens Eiland, 19. oktober 1795 formand for hvalfangsten paa Hunde Eiland, 1817 underassistent og bestyrer af anlæget Agto i Egedesmindes distrikt, † 26. juni 1842 ved Agto. Skiftet i hans bo sluttedes først 16. marts 1850. Gift 1° 6. november 1793 med sin ældste broderkones halvsøster *Pouline*, f. »omkr.« 1771, døbt som voksen 22. maj 1791, † 14. oktober 1839 ved Agto. Gift 2° med blandingen *Karen Gjertrud Kathrine*. Ingen børn.
6. *Mathias Ferslev Dalager*, f. 1769 i Ritenbenk, † før 1848 i Norge. Blev sommeren 1782 sendt til Danmark, hvor han opholdt sig i sin onkel, generalkonsul *Isak Gløerfeldts* hus »à Elseneur«. Da han viste kunstneriske anlæg, uddannedes han især i tegning og maling. 1794 tilbød handelsdirektionen ham efter faderens gentagne ansøgning og Nordgrønlands inspektørs »i hans faveur giorte intercedens« plads som haandskriver hos inspektøren, for at han der kunde »præparere sig« til en stilling i Grønland, men han frabad sig det, fordi der havde

¹⁾ Sønerne hed *Carl Christopher*, *Peter Jacobs* og *Jess*. De var særdeles godt underviste og udmærkede sig ved optagelsesprøven paa Vajsenhuset. *Jess* døde ung. *Peter Jacobs* døde ligesom stedbroderen i New York. *Carl Christopher*, sejl-, flag- og kompasmager i Helsingør, døde i maj 1866, 56 aar gl.

²⁾ Datter af assistent ved hvalfangsten og handelen *Carl Dorf*, f. 1748 i Jakobshavn (søn af dansk kateket, senere købmand i Egedesminde *Johannes Pedersen Dorf*, † 4. Januar 1787), ansat i handelens tjeneste 1773, † 7. marts 1815 i Ritenbenk, og hustru *Juliane* — Ass. *Dorf* figurerer i de officielle mandtalslister fra 1790-erne med: ægte kone, 1ste uægte kone og 2den uægte kone, og har børn med dem alle. Senere anføres de som hans tjenestepiger. — Da dette unægtelig noget ejendommelige leben vakte forargelse, og der klagedes til handelsdirektionen derover, havde denne ikke andet at bemærke dertil, end at den bad inspektøren om med lempe at søge at faa *Dorf* til at ændre dette forhold, »uden at paastaae, at han skal skille sig ved« medhustruerne. Han maa have været uundværlig!

»aabnet sig bedre udsigter til at kunne ernære sig ved sin kunst«. Direktionen vil derfor indstille ham til at »nyde nogen understøttelse af handelen, som man ikke tvivler om at ville blive ham forundt, og hvorved man paa begge sider efter vor formeening er meget bedre tient«¹⁾. Ved faderens død var han tegnemester ved realskolen i Trondhjem. 1820 var han stadskapitain og chef for 2. Trondhjemske borger-kompagni. Gift med *Martha Antonette Reinert*, 1 datter.

a) *Margrethe Uttel Bergine Dalager*, døbt i Trondhjem 3. september 1802, som i 1848 var g. m. skomagersvend *Ruud* i København.

7. *Jacob Dalager*, f. 1772 i Jakobshavn, 1795 harpunér ved hvalfangsten paa Arveprinsens Eiland, † 12. august 1805 ved Klokkerhuk (om hans død se nedenfor)²⁾. Gift 6. september 1796 i Christianshaab med *Cathrine Thorning*³⁾, f. 3. november 1776 i Egedesminde, konfirmeret 6. septbr. 1796 i Christianshaab, var 1831 jordemoder i Jakobshavn, † 19. oktober 1848 ved Agto.

I dette ægteskab var der 2 sønner, hvoraf den ældste, *Andreas Lauritz Thorning Dalager*, f. 9. september 1797, d. 30. oktober 1818, blev kateket ved Agto. Hans sønnesøn, *Andreas Nørregaard Jørgen Emil Dalager*, f. 9. oktober 1858, nu overkateket i Christianshaab, var g. m. *Malene Kathrine Louise Birgithe Berthelsen*, f. 25. maj 1850 i Godthaab, † 21. december 1902 i Christianshaab, datter af ovennævnte overkateket og seminarielærer *R. S. J. B. Berthelsen*. Deres eneste søn, *Adam Peter Rasmus Isak Dalager*, f. 23. august 1888 i Christianshaab, er ansat som kontorist paa den grønlandske styrelses kontor i København og vil antagelig komme til at indtage den stilling som tolk og haandskriver ved inspektoratet i Nordgrønland, som hans slægtning Mathias Ferslev Dalager ikke modtog i 1794.

Købmand C. C. Dalager var en dygtig og driftig mand. Kammeraad *Schwabe*⁴⁾ giver ham det vidnesbyrd, at han er »retsindig og nidkiær, retskaffen og patriotisk«. Det er ovenfor bemærket, at han derfor ogsaa ofte blev benyttet af de skiftende handels-

¹⁾ Direktionens skrivelse til Nordgrønlands inspektorat af 3. maj 1794.

²⁾ Skiftet i hans bo sluttedes 13. oktober 1807; boet opgjordes til 215 rd.

³⁾ Dt. af »oberassistent« *Adam Chr. Thorning*, f. 1726, ansat i Grønland 1758, entlediget 1792, † 4. maj 1807 paa Kronprinsens Eiland, og hustru, blandingen *Maria*, f. 1742, † 11. august 1824 i Christianshaab. Alle deres andre 5 døtre blev gift med danske, deraf 3 med kolonibestyrere.

⁴⁾ *Johan Frederik Schwabe* var Nordgrønlands første inspektør 1782—86. Senere blev han laugmand over Hedemarken og Oplandene i Aggershus stift.

styrelser i vanskeligere hverv. Og at direktionen satte pris paa ham, viste den ligeledes ved at lønne ham godt og sørge for hans familie. Medens saaledes den sædvanlige pengeløn for en købmand sjælden naaede 150 rd. aarlig, havde Dalager de sidste tyve aar af sin tjenestetid 200 rd. i løn, foruden »kostdeputat« og 1 portion »specerier«¹⁾, samt procenter af indhandlede varer efter den pris, de udbragtes til i Danmark. At dette gav en efter tidsforholdene god indtægt, kan ses af, at der f. ex. kunde udbetales hans kommissionær i København 565 rd. netto overskud af handelsaaret 1781—82.

Men det kan paa den anden side ikke nægtes, at han undertiden var lidt for »nidkiær« eller lidt for meget »om sig«, som naar han f. ex. stadig brugte at lade sine fartøjer gaa paa handelstogt ind i andre kolonidistrikter. Allerede 1766 klagede købmanden i Jakobshavn herover, men fik til svar af direktionen, at da han selv intet gjorde for at indhandle produkterne ved de paagældende steder, var det jo godt, at en anden gjorde det, saa de dog kom handelen til gode. Men *tempora mutantur*; senere fik visen en anden lyd. Da klagerne over Dalagers »røvertogter« vedblev at lyde, maatte inspektør *Schultz*²⁾ tilsidst skride ind, og i 1792 udtalte han til Jakobshavns købmand, at han nu kunde være »forvissat om en fuldstændig afgjørende foranstaltning« fra inspektoratets side, saa Dalager lærte at holde sig indenfor sine egne grænser.

Det kan heller ikke nægtes, at Dalagers »retskaffenhed« var ret relativ og i hvert fald i høj grad maa ses i lyset af hvad der var gængs handelsmoral i Grønland i hine tider. Naar det f. ex. ved en forretning, som inspektøren i 1783 holdt ved Jakobshavn »for at undersøge adskilligt angaaende handelens og hvalfangstens bestyrelse ved bemeldte sted« bl. a. viste sig, at Dalager ikke kunde gøre rede for 140 hvalbarder, som fandtes i hans lager, men ikke i hans bøger, og at han af 113½ ballie indhandlet spæk havde beregnet sig 68¹/₁₆ ballie som eget overskud — hvilken beregningsmaade han altsaa aabenbart har brugt tidligere før inspektoratets oprettelse — saa kan dette egentlig ikke retfærdiggøre udtrykket »retskaffen« i vor tids øjne. Og saa kan man i grunden ikke fortænke handelsdirektionen i, at den 1785 advarer ham mod selv den mindste uærlighed, og at den 1787 er noget betænkelig ved at vide anlæget Arveprinsens Eiland overladt alene til kbmd. Dalager og hans søn, formand J. J. Dalager, hvorfor inspektøren opfordres til »altid

¹⁾ Kostdeputatet bestod af brød, gryn, ærter, smør, salt flæsk og kød, tørfisk, malt og humle efter en fast skala. En gift »officer« (ø: købmænd og assistenter) fik $\frac{1}{2}$ gang mere end en ugift. — En portion specerier bestod af urtekram, vin og spirituousa efter fast skala eller frit valg til et beløb af 50 rd.

²⁾ Exam. jur. *Børge Johan Schultz* var den 3die inspektør i Nordgrønland, 1790—97. Han blev senere foged i Norge.

at have et vaagent øje med omgangsmaaderne med denne plads, og paa bedste maade faa misligheder forebyggede¹⁾).

Men da inspektøren selv attesterer hans »retskaffenhed«, maa vi vel alligevel tro ham paa hans ord, især da en mand som missionær *Egede Saabye* satte megen pris paa Dalager og regnede ham blandt sine venner. Det taler jo ogsaa til gunst for ham, at han i en ikke ringe grad støttede missionen, ja en tid selv tog sig af den, medens han boede ved Ritenbenk, hvor der var langt til præsten²⁾. Han stod ogsaa bestandig — modsat sin broder Lars — i et ret godt forhold til missionærerne og hjalp dem til rette, mens de var nye og ukendte med landet og sproget, hvori Dalager havde opnaaet en temmelig stor færdighed. Det skyldes ligeledes hans anstrængelser, at missionær *Christen Fabricius*³⁾ blev placeret ved Ritenbenk 1759. —

Dalager var utvivlsomt en personlighed, men med et ejendommeligt særpræg. Han var intelligent, havde solide kundskaber paa flere omraader og mange interesser⁴⁾, besad et varmt hjerte for Grønlænderne, hjalp dem meget, naar de var i nød, og var ikke bange for at træde i skranken for det, han mente kunde være til gavn og fremgang for dem. Paa den anden side fandt han sig heller ikke i, at de var efterladende og ingenting bestilte. Han holdt dem til ilden med fangst og fiskeri og ansporede dem til nye erhvervsmaader, f. ex. at drive hvalfangst paa evropæisk vis med slupper og harpukanoner. Det skyldes i første række ham, at hvalfangsten fra Diskobugtens kolonier og anlæg i slutningen af aarhundredet opnaaede ellers ukendte resultater og for en stor del dreves af Grønlænderne selv til lige saa megen fordel for dem som for handelen. — Men ved siden heraf var Dalager en stejl og paastaaelig karakter og ligesom broderen ikke saa lidt selvraadig og herskesyg — egenskaber, som kun har alt for god lejlighed til at udvikles i Grønland og havde det endnu mere dengang. Han kunde derfor ikke ret vel finde sig i de nye forhold og ordninger, der efterhaanden etableredes i Grønland. Allerede oprettelsen af et provsteembede i Nordgrønland

¹⁾ Direktionens skriv. til insp. af 31. marts 1787.

²⁾ Fenger: Hans Egede og den grønl. mission, s. 305 og 311.

³⁾ *C. Fabricius*, f. 1736, miss. Ritenbenk 1759—60, Jakobshavn 60—63, † 5. august 1786 som spr. i Sejrskov-Jordrup i Ribe stift. Ældre broder til den berømte *Otto Fabricius*.

⁴⁾ Han efterlod sig et bibliotek paa over 70 bind foruden nogle tidsskrifter, deriblandt »engelske Musseum« i 6 bind. Blandt bøgerne indtog rejsebeskrivelser en dominerende stilling, han ejede saaledes samtlige beskrivelser af Cooks rejser. Af andre ting fandtes f. ex. Gellerts samlede skrifter, the vicar of Wakefield, Charl. Biehls fortællinger, »Siegward«, en klosterhistorie, Holbergs kirkehistorie, Chr. V. danske lov. Omtrent halvdelen af bøgerne var paa tysk. Bøgerne var i særdeles god stand, adskillige af dem smukt indbundne.

1773 faldt ham for brystet og æggede ham til bestandig at kritisere og ofte endog modarbejde provst *Sverdrup*¹⁾, med hvem han dog ellers stod paa en god fod, saa de endog til tider førte husholdning sammen. Men især faldt det ham vanskeligt at underkaste sig den nye ordning, der indtraadte med etableringen af en øvrighed i selve landet ved inspektoraternes oprettelse i 1782. Ved meddelelsen herom rejste han straks til Christianshaab til sin kollega og ven, gamle købmand *Svanenhielm*, for med ham at ruste sig til at møde fjenden. Og ved inspektørens ankomst dertil i juli maaned mødte d'hr. straks op med en række motiverede indsigelser og ændringsforslag til de nye bestemmelser, og søgte at »retlede« den nyankomne overherre og »anslaa tonen« for ham. Det blev dog dem, der maatte neje sig, hver paa sin vis. Svanenhielm tog sin afsked, og Dalager søgte bort fra Jakobshavn; hans forslag til oprettelsen af en ny station paa Arveprinsens Eiland var en direkte følge af den nye ordning, idet han mente at faa friere hænder ved et saadant nyanlæg end ved den gamle koloni. Ogsaa heri tog han dog fejl. Han forsøgte at ordne tingene deroppe paa egen haand og disponere over udsendte materialier osv. efter eget tykke, som han før havde plejet, og først bagefter indberette det til inspektøren. Han »havde aldrig før haft en autoriseret protokoll under hænder«, og vilde derfor ikke bruge de nyudsendte, som de skulde bruges. Han »var ikke vandt til en saa stor accuratesse i regnskabssager« og forsøgte derfor stadig at gennemføre sin egen regnskabsmetode og holde sine egne regnskabsterminer ved først at indsende regnskaber og besvarelse paa antegnelser, naar det passede ham. Men inspektoratet *maatte* sejre i denne kamp. Inspektørerne var ligesaa stejle som han og stærkere, fordi de var autoriteten. Derfor følte hans sidste aar noget bitre, men skylden var udelukkende hans egen. Han mente sig tilsidesat og forurettet, og troede at se ydmygelser og krænkelser i alt hvad inspektøren og direktionen forordnede. Medens sandheden dog var den, at der blev taget det smukkeste hensyn fra de overordnede side. Inspektørerne stillede sig i et overordentlig venligt og imødekommende forhold til ham; deres skrivelser og henvendelser er holdt i den elskværdigste og hensynsfuldeste form og tone, deres hele optræden overfor ham viser ærbødighed for hans alder og lange erfaring i grønlandske forhold. Og fra direktionens side vises det samme hensyn. Skønt han saaledes i 1794 endnu ikke havde besvaret antegnelserne til regnskabet for aaret 1782—83, vil man dog

¹⁾ *Jørgen Jørgensen Sverdrup*, f. 16. december 1732 i Nordland, 1764—88 missionær i Jakobshavn, † 22. april 1810 som præp. hon. og pastor emeritus i Avoldsnæs i Christianssands stift. Gift 26. oktober 1767 i Claushavn med blandingen *Marianna* (enke efter dansk bødker Michel Vilhelm Gratie cl. Grætzie), † 9. maj 1785 i Jakobshavn.

ikke »i betragtning af mandens alder og da han paa eengang modtog antegnelser til besvarelse for en deel aar, hvoraf han dog immer har raadet nogle fra sig, lade denne udeblivelse bevirke mulct for ham«, skønt der ellers var bleven fastsat høje mulkter, eventuelt bestillingsfortabelse, for efterladenhed i regnskabssager. Og først i 1799 besluttede direktionen sig til at føre ham antegnelserne paa regning, dog stadig uden a^t mulktere ham¹). Og da inspektør Schultz omsider havde maattet melde, at Dalager nu næsten ikke mere var istand til at forestaa sin kolonis bestyrelse, udtalte direktionen, at hans »høye alder og lang^e tjeneste ved handelen fortjener saa megen consideration, at man nødig vil andrage paa, imod hans villie at sætte ham ud af bestyrelsen af det ham anbetroede etablissement«, saalænge han i det hele taget kan bestride det uden altfor kendelig skade for handelen. Men paa den anden side ønsker man, at inspektøren ved lempelig og hensynsfuld forhandling med Dalager kunde faa ham til selv at tage sin afsked, i hvilket tilfælde man vil bevilge ham fuld løn, kost og specerier — et saa favorabelt tilbud, som endnu ikke var stillet nogen handelsbetjent. Men i saa fald maatte det dog tillige ordnes saaledes, at han flyttede til et andet sted, »da ellers den superioritet, han har over de indfødte, stedse vilde gjøre stedets tilkommende foresatte afhængig af ham, og hans personlige nærværelse mueligen blive til hinder ved een og anden indførende forbedring«²). Om Inspektøren *har* forhandlet med ham derom, eller ikke har fundet lejlighed dertil, er ikke til at sige, men Dalager vedblev, som alt omtalt, at bestyre stedet til sin død. Inspektøren greb da til det middel, at give ham en dygtig og bestemt, men tillige hensynsfuld mand, den senere inspektør *Motzfeldt*, til assistent.

Købmand Dalagers lange ophold i Grønland og den ensformige kost og tarvelige levemaade, der ofte blev endnu mere spartansk ved skibenes udeblivelse eller proviantsorternes fordærvede tilstand³), kunde ikke undlade at svække hans helbred. Den sidste snes aar af sit liv var han en syg mand. Allerede i 1782 skulde chirurgus *Schwindt*, der var et aarstid i Grønland som læge paa et hvalfangerskib, ved sin hjemkomst »for en erfaren medicus« forklare Dalagers sygdoms art og beskaffenhed, for at direktionen kunde opsende medikamenter til ham næste aar, men det lykkedes ikke direktionen at faa fat paa kirurgen, fordi denne straks efter hjem-

¹) Direkt.'s skriv. til insp. af 3. maj 1794, 15. april 1795 og 18. marts 1799. Forøvrigt har antegnelsernes beløb i sig selv mulkt nok, idet det drejede sig om ikke mindre end 258 rd. 42 sk.

²) Direkt.'s skriv. til insp. af 5. april 1796.

³) Næsten alle Evropæere i Grønland i de tider blev mere eller mindre medtaget heraf. Nogle døde. Mange kunde kun holde ud en kort aarrække.

komsten fra Grønland var »udgaaet til kysten af Guinea«. 1783 meddeler Dalager inspektøren, at han hele vinteren har været plaget af smertelig gigt og rosen, saa at han til tider kun har kunnet bevæge sig ved stok. Fra nytaar til midt i februar 1788 var han ligeledes meget syg; de medikamenter, han havde, duede ikke, heller ikke de, han fik fra nabokoloniernes beholdninger. Men saa sendte provst *Sverdrup* ham af eget forraad alt hvad han ejede, og de var endelig gode og friske og hjalp ham. Han siger om sin tilstand: »dette er en haard skiæbne for en gammel, der fra sin første ungdom har troelig arbejdet i dette fatale land, udsadt fra alle livets fornøyerelser«. Forøvrigt var han selv et stykke af en »chirurgus«, dygtig til at behandle bylder ogsaa, og en lang tid den eneste i Diskobugten, der kunde aarelade. Derfor blev han ogsaa søgt viden omkring fra¹⁾.

Ovenstaaende citat af Dalager giver et lille begreb om hans ejendommelige udtryksmaade. Nogle eksempler vil yderligere illustrere denne. — I anledning af, at provst *Sverdrup* i 1776 gentagne gange havde forlangt gavlen paa sit hus tætnet, skriver Dalager i sin journal bl. a.: »jeg troer tilforladelig, at der er skrevet meere om dette missions-huus end om noget pallatz i verden, ja ikke engang saa meget om Babels taarn! dog skal hr. prousten gierne faae rettet sine sprekker, naar hand kuns vil passe en bequem tiid«. — Hans svage helbred giver ham d. 7. aug. 1788 anledning til følgende salve til inspektøren: han haaber, at der i tilfælde af hans død vil blive sørget godt for hans efterladte, thi »mange, der ikkun giøre et kort besøg i landet, NB. ikke for at tiene landet, men dem selv, nyde employ og levebrød« ved hjemkomsten; han venter derfor, at hans lange tjeneste vil »blive betragted i denne materie, saavel som iblandt alle andre moraliserede nationer. Medmindre min skiæbne skulde ganske stæmme over eet med tømmermændene, der vare med at opbygge Noe ark, thi de kom ikke selv derind«. — Da Jakobshavns missionær havde henvendt sig til ham som ældst i landet angaaende oplysning om en forhenværende kateket, svarer han 18. februar 1796 saaledes: »forommeldte maae formodentlig være N. N., som tiene fra barndommen op ved missionerne: Christianshaab, Claushavn, Jacobshavn, Arveprindsens Eiland, men blev afsadt fordi han forlod sin arrige kone og tog en fredeligere. Han er en Melchisedech. Det er! uden slegtregister.« — Eksemplerne kunde suppleres i det uendelige, men dette faar være nok:

Købmand Dalager opdrog sine børn godt. Han kunde ikke med sin store familie og sine tjenestefolk faa plads nok i de to smaa værelser, der var indrømmet købmanden til bolig i Jakobshavns

¹⁾ Egede Saabye: brudstykker af en dagbog, pag. 41 flg.

kolonihus. Han maatte derfor bygge sit eget hus ved siden af, hvor familien boede¹⁾. Men alligevel tog han sig omhyggelig af børnene. Han underviste dem først selv. Senere lærte de yngre af dem hos provst *Sverdrup*. De talte og kunde til dels skrive flydende dansk, og deres almenkundskaber var saadanne, at de kunde omgaas paa lige fod med de i landet værende Evropæere. Mineralogen *Giesecke* havde saaledes stort udbytte og gavn baade af assistenten ved Jakobshavn og af formanden paa Hunde Eiland. Fra den første fik han mange gode oplysninger, og den sidste var ham en værdifuld ledsager og tolk paa rejsen til Sydgrønland 1808. — Alle sønnerne lærte tidlig hvalfangerprofessionen og blev meget dristige og dygtige hvalfangere. Sønnen *Jens Jacob* fik saaledes allerede 1783, den første vinter, han deltog i fangsten som selvstændig slupfører, ikke mindre end 8 hvaler. Og den yngste søn *Jacob* havde i en alder af kun 18 aar saaledes udmærket sig, at direktionen skænkede ham et sølvlommeur som opmuntringspræmie. Disse jagter efter den tumlende og flyende Grønlandshval, ved vinter- og foraarstide, i et hav, der røg af frost og var opfyldt med isfjælde og drivis, var altid forbunden med livsfare. En fejl manøvre, et ryk i en aare i utide, et eneste forkert slag med roret kunde blive skæbnesvangert for sluppen og dens hele besætning. Hertil kom vejrets ustadighed og uberegnelighed. Dog kom de for det meste utrolig godt fra togterne. Enkelte Gange var dog faren overhængende. I foraaet 1787 kom saaledes assistent *Andreas Dalager* i lag med »en desparat hval, som slog hans sluppe i splinter under hans fødder og slyngede ham langt bort paa søen, hvor han arbejdede imod døden saa længe kræfterne tillod det, men tilsidst ikke kunde mere. I det sidste desserende øyeblik kom dog en sluppe til rædning, og da hans haar endnu kunde naaes i vandet, fattede mand det, og opdrog ham, uden at han var sig selv bevidst. Man bragte ham til land, og om en tiimes forløb begav han sig ud igjen for at bierge hvallen, som han frygtede Grøndlænderne skulde forlade, og bragte den lykkelig ind, tillige med vraged af den i støkker slagne sluppe«. En anden gang, 7. februar 1788, da isen gik itu, gik slupperne straks ud fra Klokkerhuk paa »brandvagt«. Pludselig opkom der en vældig storm ud fra land, og alle slupperne fik travlt med at trække paa aarerne. De kom ogsaa alle iland undtagen *Carl Dalagers* slup, som drev til søs, saa alle troede dem forulykkede og sørgede over dem. De udstod meget dagen igennem, fik baaden fuld af vand, mistede klæder og alt, men sad tilsidst fast i drivis. Vinden gik nu om til sydvest og drev dem ind til land en milsvej syd for Ritenbenk.

¹⁾ Dette hus brændte 1781. Direktionen gik ind paa at erstatte ham hans tab med 60 rd.

Her trak de baaden paa land og gik derefter i de bare underklæder, forfrosne og forkomne som de var, til Ritenbenk, hvor de kom langt ud paa natten »som levende og bevægelige iis-billeder«. Temperaturen har vel været omkring de $\div 20^{\circ}$ r. — og saa tilmed storm! Trods dette liv blev de fleste af dem gamle mænd. Det maa have været en stærk race med et jærnhelbred.

Handelsdirektionen paaskønnede i høj grad Dalagers sønner og tog dem tidlig i tjeneste. Det kan dog heller ikke nægtes, at faderen var »om sig« i saa henseende, somme tider i lidt for høj grad, saa direktionen 1788 fandt sig beføjet til at bebrejde ham, at han havde henvendt sig til baade inspektør og direktion hver især om en og samme ting til bedste for en af sine sønner, og derved »tilvendt denne en dobbelt fordel«. Men de naaede da ogsaa efterhaanden saadanne kaar, som selv en dansk mand ofte havde ondt ved at naa dengang. Den ældste søn havde højest mulige assistents-gage allerede fra 1789. Den næstældste kaldtes vel kun formand for hvalfangsten, men fra 1. juli 1789 havde han assistentskaar med »officersdeputat«, fulde specerier, kost til sin kone, procenter af hvalfangsten osv. Sønnen Christopher Carl skulde i 1788 have været til Danmark ligesom sin yngre broder »for at see hans vilkaar bedrede«, og naar han ikke kom der, var det, fordi han selv ikke vilde, og ikke direktionens skyld.

En anden side af sagen var det, at den megen »medbør«, Dalagers sønner havde, reagerede i et vist overmod hos nogle af dem i deres yngre aar. Saaledes beskyldtes Carl Dalager for i 1796 at have »beskæmmet det haab,« som direktionen nærede om ham, viist selvraadighed og »modtvillig lagt hindringer i vejen for hvalfangsten«¹⁾. Denne klage viste sig dog at være uberettiget, idet det indskrænkede sig til, at Dalager med sin større erfaring havde villet retlede hvalfangerassistenten, hvorfor inspektøren ogsaa tilbageholdt den tiltænkte røffel. Men rimeligvis har der alligevel været noget om det; i hvert fald er hans retledning sikkert fremtraadt i en temmelig overmodig og selvbevidst form. Der lød nemlig ogsaa fra anden side klager over, at Dalagerne søgte at hindre andre i at fange hvaler. Da assistenten i Ritenbenk var paa brandvagt 17. marts 1798, og ogsaa saa hvaler udenfor Klokkerhuk, kom nogle af Dalagers sønner til og gjorde saadan en støj, at dyrene blev skræmt og flyede. — Det hændte ogsaa, at folk ved Klokkerhuk flyttede andensteds hen, fordi de ikke kunde finde sig i sønnernes overmod. — Og det var en almindelig erfaring, direktionen mente at have gjort netop i den tid, at blandingerne som regel var tilbøjelige til selvraadighed. Hertil kom for Dalagerens vedkommende, at faderen

¹⁾ Direkt.'s skriv. til formand Carl Dalager, Hunde Eiland, af 13. maj 1797.

styrkede denne tilbøjelighed ved at blande sig i deres forhold, naar de var ansat ved en anden plads, optræde med fordringer paa deres vegne og træde i skranken for dem i tide og utide. Saaledes forlangte han, at sønnen Andreas i Jakobshavn udenfor spørgsmaal vedrørende hvalfangsten ikke skulde staa under kolonibestyreren eller være pligtig til at yde assistance ved koloniens handel og bestyrelse. Her blev han selvfølgelig vist tilbage af inspektøren og direktionen. Det var da heller ikke sønnens ærinde, han gik, thi denne var af alle agtet og anset som en dygtig, flittig, samvittighedsfuld, paalidelig og til det yderste tjenstvillig mand, der intet hellere vilde, end tage fat, hvor der var brug for ham. Ved hans død udtrykte direktionen da ogsaa dette i sin beklagelse over at have mistet en saa god og redelig kraft. Men man kan efter det ovenfor berettede forstaa, at direktionen i 1796 føler sig beføjet til at udtale, at den »troer det at være got, at Dalagers familier noget adspredes«. — Efter faderens død forstummer klagerne over Dalagernes overmod aldeles. —

Fra 18. juli til 28. november 1783 havde købmand Dalager i mangel af medhjælper »laant« Ritenbenks assistent, hr. *Henning Irgens*¹⁾). Herved lærte denne Dalagers datter at kende. De blev trolovede, og da Irgens i 1785 blev ansat i Jakobshavn, var hun i huset sammesteds hos sin broder, hvalfangerassistenten. 23. august 1786 indgiver Irgens ansøgning til inspektoratet om tilladelse til at indgaa ægteskab med »dydzirede jfr. Ane Chrestina Dalager, kbmd. C. C. Dalagers dotter«. Tilladelsen fik han, men havde imidlertid betænkt sig, thi under paaskud af, at uopholdelige familieaffærer kaldte ham hjem, fik han permissionstilladelse. 19. september rejste han til Christianshaab for at hjemgaa derfra med skibet »Anne & Margrethe« og lod sin forlovede, hvem han havde besvangret, sidde tilbage med skammen og barnet. Hendes forældre, især hendes gamle fader, tog sig det meget nær, og vilde i deres krænkelser ikke høre tale om at modtage bidrag fra faderen til barnets underhold.

I slutningen af juli 1805 blev Dalagers yngste søn, harpunér paa Arveprinsens Eiland *Jacob Dalager*, meget syg. Sygdommen optraadte med afvekslende hede og kulde, mathed, sting og hovedpine, saa han tilsidst maatte blive liggende. I august blev det værre med ham. Han havde hallucinationer og var til tider aldeles desperat.

¹⁾ Hans fætter, købmand *Niels Fogh Irgens* i Christianshaab, f. 1750, † 5. juni 1787, var g. m. købmand *Johs. Pedersen Dorfs* datter *Ane Dorf*, der døde 14. oktober 1827 i Egedesminde, som enke 2den gang efter ass. *Johan Friderich Lammersen*, f. 14. juli 1763, † 1826 i Jakobshavn.

Han mente at se og tale med mange forlængst afdøde personer og saa hekse og koglerier overalt rundt omkring sig. Han paastod, at en gammel mand kom til ham og sagde, at han var forhekset og nu skulde dø. Hvis han ikke lod sig skyde ihjel, skulde han dræbe hele sin familie og opæde sine børn. Begyndelsen vilde ske med, at han opaad sin egen tunge.

Hans familie — konen, moderen og broderen Jens Jacob — blev efterhaanden ganske ude af sig selv af bedrøvelse, angst og forfærdelse over hans tilstand. De øvrige Grønlændere var med kateketen i spidsen flygtet fra stedet, da sygdommen tog den farlige vending, og uheldet vilde, at hele den danske besætning var ved Ritenbenk for at losse og lade skibet. Der var derfor kun en eneste dansk mand, bødker *Søren Johansen Jespe*, tilbage ved stedet. I deres forskrækkelse forsøgte familien omsider paa gammel grønlandsk, hedensk vis at fordrive sygdommen ved at skyde efter de onde aander, som var skyld deri. Men da mandens tilstand stadig blev værre, og de til deres forfærdelse d. 12. august opdagede, at han virkelig havde begyndt at opæde sin egen tunge — hvad bødker Jespe vidnede selv at have set — vidste de tilslut ikke deres levende raad. Han vedblev at forlange at blive skudt, men da de vægrede sig derved, sagde han, at de skulde lukke ham ind i et 4-tøndes-fad, for at han ikke skulde mishandle og dræbe dem. Det besluttede de sig saa til at gøre for at undgaa at dræbe ham, og han gik selv hen til et saadant fad. Da han kom derhen, betænkte han sig imidlertid og gik tilbage til sommerteltet. Her forlangte han stedse heftigere og under bestandige konvulsioner, at de skulde skyde ham. De forsøgte at holde ham fast ved at tilkalde den danske bødker. Han kom ogsaa og holdt patientens ene haand, medens broderen Jens Jacob holdt den anden; de maatte anvende al deres kraft, uagtet de begge var store og stærke mænd. Patienten forlangte nu, at bødkeren skulde skyde ham, »thi det sagde hans broder til mig paa dansk, saa svarte jeg: det gjør jeg ikke«. Imidlertid kom moderen, den gamle *Juliane Marie Dalager*, ind med en bøsse, hvis pibe den syge straks holdt op til sit bryst. Moderen heldte nu ogsaa krudt paa fænghullet, og »saa gaaer gevæhret af, thi jeg veed ikke om hun, i det samme hun lagde krudt paa fænghullet, trak det af med det samme — det veed jeg ikke, thi det lagde paa mit skiød. Jeg havde mindst tænkt, at det var ladet, thi jeg tænkte at det var for at føye det syge menneske«. Saa sprang imidlertid bødkeren ud af teltet, »thi jeg havde nær faaet ondt, thi jeg saae det syn«, og ned til stranden, hvor en af de tilstedeværende piger maatte tage sig af ham og overøse ham med vand. Den syge døde ikke af det første skud; bøszen blev da ladet

paany og manden skudt gennem hjertet, saa han straks døde. Ogsaa denne gang indstillede han selv bøssepiiben.

19. september 1805 blev der optaget forklaring over den sørgelige begivenhed. Moderen indrømmede da, at det var hende, der havde ladet bøssen anden gang og afskudt det sidste skud, hvormed hendes søn, som hun udtrykte sig, »endte sine lidelser og efter Guds raad og villie gik ind i en bedre verden«.

Hvem der afskød det første skud — ved hvilket forøvrigt den afdødes kone sprang ud af teltet og flygtede rædselsslagen bort — fremgaar ikke klart af forhøret, men rimeligvis er bødkeren ved den syges voldsomme bevægelser kommen til at røre ved aftrækkeren, da bøssen jo laa paa hans skød. Den stakkels mand, der saadan ganske uforvarende kom op i denne frygtelige affære, siger i sit — som det fremgaar af ovenstaaende citater meget forvirrede — skriftlige vidnesbyrd, at det var »en mærkværdig tildragelse, hvilken jeg glemmer aldrig, saa længe jeg lever« — og det er saare forstaaeligt. —

Sagen berettedes hjem til kancelliet, som under 17. december 1808 afgav følgende resolution:

»Vi bifalde allernaadigst i betragtning af de særdeles »omstændigheder, at undersøgelse og tiltale i denne sag maae »bortfalde, hvorhos det dog bliver at tilkiendegive moderen, »som har forøvet denne ugjerning, samt de øvrige paagjeldende, »at vi blot i betragtning af deres sørgelige forfatning og beklagelige vankundighed have af naade eftergivet dem den fortiente »tiltale og straf for en udaad, som vi ansee med allerhøjeste »mishag«. —

Andet var der jo heller ikke at sige dertil. Men godt var det dog, at den gamle Dalager blev sparet for at opleve denne frygtelige familie-tragedie, hvis sørgelige udgang han i sin svagelige tilstand næppe vilde kunne have afværget.
